BORÅS TIDNING Lördagen den 4 juli 1959

Västgötarnas folkmusik den anrikaste i landet

Västgötarna kan yvas över att ha den äldsta folkmusiken i vårt land, även om dalaspelemännen ofta ges äran av att framföra genuin musik. Folkmusiken började i Västergötland, och stöd för denna bevisföring ges i den urgamla Västgötalagen, i vilken det bl. a. anges, hur brottsliga spelemän skulle behandlas. Så berättar professor Yngve Laurell, bördig från Rångedala. Han har musikuppteckning som hobby och har haft mycket god hjälp av en framstående boråsmusiker, ackompanjatör år Kristina Nilsson.

En spelemans brottsskyldighet skulle utrönas på en bergskulle, där han fick försöka hålla kvar en kviga, som hans "domare" piskade på. För att försvåra det hela skulle han gripa i kvigans fettinsmorda svans samtidigt som han nödgades hålla balansen på ett par "fettvallade" träskor. Lyckades han mot förmodan behålla greppet om djurets svans under rättsundersökningen och utan att falla blev han inte straffad.

Den framlidne boråskompositören Carl Lindqvist spelade och uppträdde tillsammans med Kristina Nilsson.

— Folkmusiken började i Västergötland på 1200-talet. Under århundradenas gång har den gått skiftande öden till mötes. Värst hotad var musiken i mitten av 1800-talet, berättar professor Laurell, Stockholm.

Han är knuten till etnografiska museet i huvudstaden och har i dess uppdrag bl. a. väl lärt känna Australien och Kina. Beträffande det senare landet berättar han, att han hade uppdrag att göra vissa forskningar där under ett år. Arbetsuppgifterna svällde ut, och efter 27 år kunde han lämna landet. Det var 1947, och övergivandet av sina många arbetsuppgifter i det östliga landet skedde ingalunda frivilligt. Vi blev helt enkelt utsparkade, när kommunisterna kom till makten, tillägger professorn.

För drygt 100 år sedan var det nära, att folkmusiken hade dött ut. En frireligiös väckelse gick över landet och den förkunnade att djävulen bodde i fiolen. Spel och dans ansågs för livsbejakande. Många spelemän slog sönder sina fioler eller gjorde hönshoar av dem. De försiktigare grävde ned sina instrument i avvaktan. Tack vare de bondespelare, som under denna tid spelade i våra kyrkor kunde gammal vacker folkmusik leva vidare och delges uppväxande generationer.

Uppteckningsarbetet med denna

(Forts. på sista sid., spalt 6)

Redan tidigt började han att spela fiol och tjänade lite pengar på fester. När han skulle konfirmeras hade han i ett stenrös gömt undan en besparing på 30 kr. till konfirmationskläder. Torparfamiljen låg efter med arrendet, och när vräkningshot kom lämnade den lille pojken sin sparade slant och räddade familjen. Gårdsherren blev så rörd över denna gest, att han efterskänkte arrendet.

I grannsocknen bodde Kristina Nilsson. De båda ungdomarna slog sig ihop och uppträdde på marknader och festplatser med sång och spel. Efter några års gemensamt arbete skildes deras vägar. Kristina Nilsson engagerades av en positivhalare och mötte efter några år sin goda fé, som gav henne en gedigen uppfostran och lät henne utbildas till sångerska. De i barndomen marknadsspelande möttes vid några tillfällen, när båda nått en relativt god position.

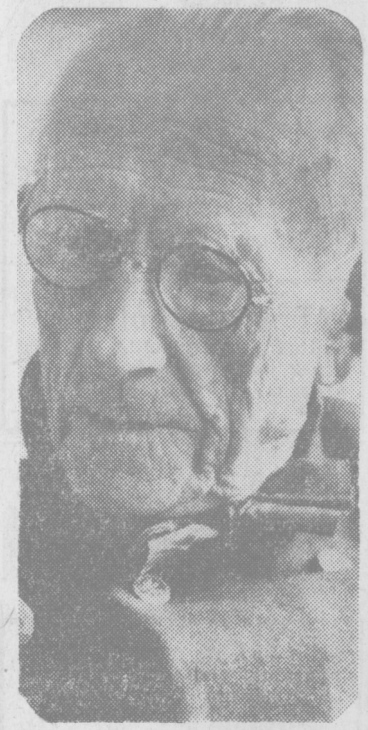

Professor Yngve Laurell, Stockholm, är bördig från Rångedala. Han har som hobby uppteckningarna av folkmusik.

Under några år var jag bosatt i Sparsör, och hade då tillfälle att få den allra bästa hjälp av Lindqvist med uppteckningarna av gammal folkmusik. Han var en god kännare av såväl Smålands som Skånes och Västergötlands musik och ivrade mycket för folkmusiken. I Borås undervisade han ett 150-tal i denna.

När vårt samtal ibland kom in på hans "marknadsår" tillsammans med den berömda Kristina Nilsson, sade han att hennes framträdande och berömmelse var tidsbegränsad, något som sentida människor inte kunde njuta av, säger professor Laurell. Men mina 136 fioler som jag byggt de står i gott och väl 100 år.

genuina folkmusik har varit ytterst tidskrävande och helt skett på frivillighetens väg av folk som tagit denna musik som sin hobby. Detta arbete påbörjades i början av 1900-talet och fortsätts nu inom ungdomsringen, som faktiskt kan fira sitt 45-årsjubileum i år. Den första stämman hölls 1914 och där pratades en hel del om gammal folkmusik för vilken bl. a. Wilhelm Peterson-Berger var mycket intresserad. Han hjälpte mig med ekonomiskt stöd i mitt uppteckningsarbete av bygdelåtar.

Boråsspeleman ackompanjatör åt Kristina Nilsson

— Under mitt uppteckningsarbete kom jag i början av 1900-talet i kontakt med instrumentmakare Carl Lindqvist, som då bodde på Torggatan 36 i Borås. Jag hade en utomordentligt god hjälp av denna gamla självlärde man, som tjänat sina första slantar som speleman och som slutade sin bana år 1923, då som en känd kompositör.

Han föddes i ett fattigt torparhem i Virestad i Småland 1839. Hans far var byskräddare och tjänade blygsamma 50 öre kostymen. Den blivande kompositörens skolgång var mycket sporadisk.

Spelemannen drog från Småland till Skåne som målare och kom vid 1900-talets början till Borås, där han slog sig ned som instrumentmakare och musiklärare. Han komponerade under sin boråstid åtskilliga låtar i renaste spelmansstil, mest valser och kadriljer, i utpräglat melodiös art. Lindqvist hyste den allra största beundran för Haydn och influerad av de stora 1800-talsmusikernas verk började han komponera kammarmusik och fioldueter, som väckte berättigad beundran.